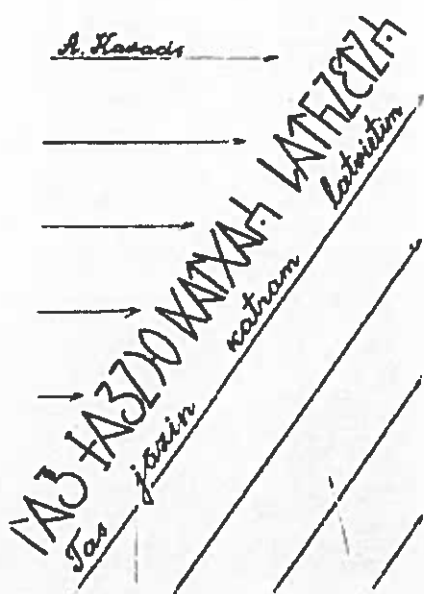

Tas jāzina katram latvietim

Darbs nebūtu tapis, ja man nebūtu gadījies atklāt mūsu senčus pazemojošu aplamību J. Taurēna grāmatiņā, kas domāta integrējamo nelikumīgo ieceļotāju izglītošanai. Tur apgalvots, ka mūsu senčiem neesot bijis savas rakstības. Man kā aculieciniekam, kurš redzējis gan mūsu senču mezglu, gan burtu rakstu, vairs nebija tiesību klusēt. Bija jāaizstāv patiesība pret tādu dubultapvainojumu, kas varēja tikai graut

latviešu nacionālo pašapziņu un vairota jau tā visai agresīvo ieceļotāju uzpūtību. Lietas labā nosūtīju Latvijas ZA Latviešu valodas institūtam tabulu ar alfabētiem, kurā bija salīdzināti seno latgaļu, senprūšu, grieķu, etrusku, fenīciešu, krētiešu, meroiešu un skandināvu burti. Taču minētajā institūtā konstatēju tikai žāvas un tādu kā neapmierinātību par mīļā miera traucēšanu. Tikai pēc vēstules akadēmiķim T. Jundzim radās cerības, ka aplamība vēsturē tiks labota.

Var jau saprast ar augstiem tituliem un zinātniskiem grādiem «bruņotu» cilvēku bailes no kļūdām vai to pieminēšanas, taču bailīgo zinātne nevar būt auglīga, jo tā dzīvo pašizdomātos «rāmjos», kas bremzē rosmi un atņem drosmi pateikt kaut ko neparastu vai pretēju līdzšinējiem priekšstatiem. Alberts Einšteins ir teicis, ka zinātne vienmēr kļūdās un nevar pretendēt uz kaut ko absolūtu, jo ar to nodarbojas reliģija. Un viņš izdarīja zināmu apvērsumu fizikā, kas atvēra jaunus izzināšanas laukus. Padomju okupācijas laikā zinātne tika iespiesta «zinātniskā komunisma» rāmī un kļuva reliģijas surogātam

līdzīga. Tas veicināja brīvas domas smacēšanu un stagnāciju, kas dažos institūtos turpinās vēl tagad.

Vēstures zinātnes stagnācijas dēļ lietuviešu patriots, ārsts Basanavičius ir radījis teoriju par baltu izcelsmi no frīģiešiem un traķiešiem. Pirms viņa daļa zinātnieku izteikuši domu, ka Mazāzija varētu būt baltu pirmdzimtene. Taču, kolīdz jautājumam pieskārs «nespeciālists», tā «speciālisti» sāka šo ideju apšaubīt. Basanavičius piestādīto pamatojumu rindā sevišķi apšaubīti tiek lingvistiskie dati, kas esot piestādīti ar «pārāk vieglu roku». Kaut kas līdzīgs tika pārmests arī Gabrīnam par hetu un baltu valodu līdzību atklājumiem. Kam gan lai tic vairāk: vai zinātniekam, kurš, vāji pārzinot salīdzināmās valodas, balstās uz zinātnisko metodoloģiju, vai perfektam vienas salīdzināmās valodas pratējam, kas valodu radniecību izjūt jau tīri intuitīvi?

M. Grimbuta apraksta profesora Trubeckoja etimoloģisko skaidrojumu vārdam Volga. Sākumā esot bijis baltu vārds Jilga ar nozīmi ilga – gara upe. To austrumslāvi pārvērtuši par Julga, tad «J» izzudis un tam sekojošo «u» vajadzējis aizsargāt ar V–Vulga. Bet Vulga laikā no 12. līdz 13. gs. kļuvusi par Volgu! Šis piemērs ir īsta etimoloģijas karikatūra. Pietiek ar aplamu pirmo pieņēmumu un visas zinātniskās pūles pārvēršas parodijā. Dienvidbaltu «ilgis» ir vārds, kas apzīmē garumu gan laika, gan telpas ziņā, tātad balti, gribēdami saukt Volgu par garu vai senu upi, to nekad nesauktu par Jilgu. Toties ziemeļbaltu vārda Volga, kas latviešu rakstu valodā nozīmē valgme, un no kā atvasināta slāvu vļaga, nemainīgi bija un palika savā vietā.

Vērtējot valodnieku pūliņu augļus, secināju, ka ir vēlami, ja periodiski kāds tāpat kā Basanavičius pakaitina gudro snauduļu pūli ar saviem neprofesionālajiem spriedumiem. Strādājot pie Basanavičius teorijas, Maijers secinājis: traķiešu un daku valoda un to pirmsindoeuropeisko priekšteču dialekti

uzskatāmi par dienvidu baltoīdajiem, kur dienvidu norāda uz to izvietojumu vairāk uz dienvidiem salīdzinājumā ar īstajām baltu valodām, bet baltoīds norāda uz to piederību baltu valodām līdzīgo valodu grupai, ja ne pašām baltu valodām un dialektiem.

Maijers te iezīmē pareizo attīstības virzienu. Dienvidbalti ir nošķīrušies no baltiskās Eiropas pirmvalodas un vecuma ziņā atrodas starp pirmvalodu un senitāļu un sengrieķu valodām no otras puses. Bet, spriežot pēc Mazāzijas toponīmiem un Balkānu hidronīmiem, distance no baltu pirmvalodas nepārsniedz dialekta robežas.

Ja baltu pirmvalodas vecums ir 6000 – 6500 gadu, tad, vismaz ziemeļu un dienvidu baltu, kopīgie vārdi un atbilstošie hidronīmi ir tikpat veci... Jājautā, vai ir vajadzīgi etimoloģiskie skaidrojumi hidronīmiem, kuru jēga ir skaidri saprotama baltiskajā Eiropas pirmvalodā vai tās dialektos? Apšaubāma zinātniskās metodikas lietošana turpinās, bet vēsturiskā patiesība paliek apšaubāmas puspatiesības statusā.

Kļūdīties nav patīkami, bet cilvēcīgi. Nekļūdās tikai tie, kas neko nedara, bet vai pati nedarīšana nav vislielākā kļūda? Ja viens darbīgais arī kļūdīsies – otrs izlabos viņa kļūdu, bet no sliņķa nerodas nekas. Vācieši ir atraduši vistrāpīgāko vārdu slinkuma apzīmēšanai: pfaul–sapuvis. Lai Dievs no tā pasargā zinātņu vīrus un sievas!

Eiropas kosmopolītisms ir bīstams mazo tautu pastāvēšanai. Tiek slāpēta tautu nacionālā pašapziņa. Ar modernisma štampiem un klišejiem tiek mākota tradicionālā materiālā un garīgā kultūra. Tiek uzspiesta masu «kultūra» bez sejas un dvēseles, kas ir taisnākais ceļš uz deģenerāciju. Šādos apstākļos arī baltu tautām ir sevišķi svarīgi apzināties savu lomu un nozīmi Eiropas aizvēsturē un Eiropas kultūras tapšanā, lai rastu gara spēku pastāvēt no laiku sākuma līdz

laiku beigām,

Brošūras *«Tas jāzina katram latvietim»* pirmā daļa ir materiāli, ko «marinēja» Mājas Viesis no 2004. gada maija līdz novembrim.

Vēstures zinātne skaita gadus kopš Herodota laikiem, bet tās meklējumi sniedzas daudz dziļākā senatnē. Latvijas brīvvalsts vēsturnieki nepaspēja veikt baltu senvēstures izpēti, kad jau visu nācās savietot «zinātniskā» komunisma rāmjos. Un tomēr A. Grīna rediģētajā *«Pasaules vēsturē»* mēs atrodam norādes gan uz mūsu senču apdzīvoto teritoriju plašumu, gan senprūšu un kuršu rakstu zīmes, kas liecina par kontaktiem ar vissenākajām Eiropas kultūrām: ar Krētas – mikēnu kultūru, ar fenīciešiem, grieķiem un etruskiem.

Bija skumji konstatēt LR naturalizācijas pārvaldes pasūtītajā Jāņa Taurēna grāmatā *«Latvijas vēstures pamatjautājumi un valsts konstitucionālie principi»* 25. lpp. izteikto apgalvojumu: «Likteņa ironija, ka latviešiem, kuru senčiem nebija rakstības»!... Likteņa ironija, ka ar šo aplamību ir likti apsmieklā daudzi titulēti vēstures zinātnieki, kuri it kā recenzējuši un rekomendējuši Taurēna darbu, bet nav pamanījuši šo kliezozo aplamību. Skaidri zinu, ka vismaz profesors dr. Strods nepiekrīt tādām blēņām, taču grāmata, kas citādi nemaz nebūtu peļama, ir apritē ar mūsu senčus pazemojošu aplamību. Vēl nenojauzdams, ka ir iespējama tāda «zinātniska» nejēdzība, jau 1994. gada 6. maijā avīzē *«Mūsu Zeme»* biju publicējis sava vectēva vecākā brāļa Sīmaņa Ķerāna, burtnieka, mantojumā atrasto latgaļu – obru alfabētu un mezglu raksta fragmentu. Taču avīzes vēsts nesasniedza vēsturniekus un divus gadus vēlāk jau ir izdots Taurēna darbs, par kura esamību uzzināju pavēlu.

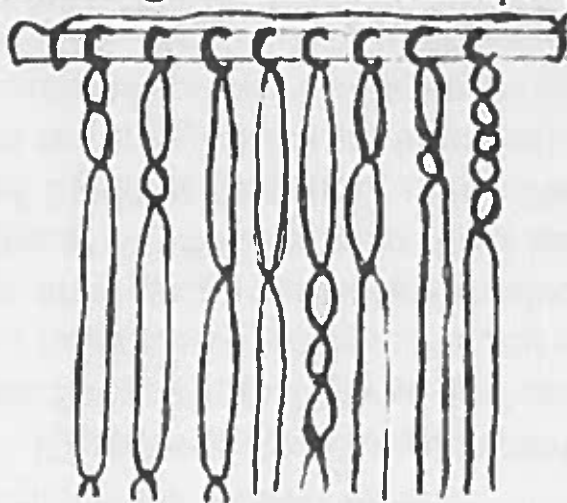
Pagājušais 20. gadsimts ir bijis bagāts ar atklājumiem, kas ļauj konkrētāk iezīmēt mūsu senču dzīves vietas un veidu aizvēsturē. Liels ir arheoloģijas devums, plaša izpēte veikta

valodniecības jomā. Savu pienesumu patiesības izzināšanai var dot arī ģenētika. Skumji tikai, ka pasaules zinātne par mūsu senatni zina daudz vairāk nekā mēs paši. Seno baltu rakstība ir lauciņš, kurā varam dot reālu pienesumu.

Itaļu valodnieks Pjetro Umberto Dini, kurš uzrakstījis apkopojosu darbu «*Baltu valodas*» 231. lpp. raksta: «*Nepieciešams dziļāk izpētīt jautājumu par pagaidām miglā tītajām baltu rūnām, un visvairāk šeit būtu vajadzīgi vēsturiski pierādījumi.*» Ir saprotams, ka Dini nav redzējis Hehebergera hronikā uzzīmēto Videvuša karogu ar senprūšu burtiem, bet latviešu vēsturniekiem vajadzēja zināt ne tikai to vien.

Mans brālēns, kurš saņēma vecā Sīmaņa, burtnieka, mantojumu, gan šo karogu nosauca par prūšu bērū ceremoniju karogu. Lai būtu kā būdams, uz šī karoga ir skaidri salasāmas senprūšu rakstu zīmes. Pie tam pārzīmētām rakstu zīmēm var ticēt daudz vairāk nekā vācu tautības vēsturnieku prūšu valodas frāžu pierakstiem. Taču ar tādiem sakropļotiem pierakstiem nereti operē nopietni zinātnieki. Par šo rakstu zīmju autentiskumu liecina daudzas atbilstmes latgaļu – obru alfabētā.

Katram latvietim jāapzinās, ka mēs neesam tauta, «kura pēdējā nokāpa no kokiem» vai «pēdējā iemācījās lasīt un rakstīt», kā to mums mēģinājuši iestāstīt austrumu un rietumu kultūrtrēgeri. Mēs esam Eiropas pamatnācija, kas vecāka par

Apmēram tā izskatījās seno burtnieku mezglu raksti

ķeltiem, ģermāņiem un slāviem, mēs esam tauta, kas piedalījusies vissenāko Eiropas kultūru tapšanā. Mūsu senči ir devuši vārdus Eiropas upēm un ezeriem un saglabājuši savu valodu vairāk nekā sešus gadu tūkstošus. Eiropas pagātne nav domājama bez baltiem, un bez mums tai nebūs nākotnes, jo necieņa pret vecākiem iznīcina svētību bērnu dzīvē. Bet latvieši un lietuvieši Eiropas jauno tautu vidū ir kā vecvecāki starp mazmazbērniem.

Seno baltu rakstu zīmes

Mana vectēva vecākais brālis Sīmanis Ķerāns glabāja un lietoja senu burtnieku mantojumu. Redzēju viņu tikai 1950. gada Jāņu vakarā. Viņš dzīvoja viens pats Liepnas pagasta Strautos. Vēlāk uzzināju, ka burtniekiem obligāti bija jādzīvo celibātā un tikpat obligāti pirms nāves jānodod savas zināšanas un to pieraksti tādām cilvēkam, kas ir gatavs ievērot visus noteikumus. Sīmanis burtnieka mantojumu nodeva manam brālēnam Arvīdam M. 1963. gadā Arvīds man to parādīja. Tur vecā Bībelē bija savietas daudzas, aprakstītas ar man līdz tam neredzētiem burtiem, papīra strēmelītes. Blakus bija linu audekla somiņa, kurā atradās krietns saišķis uz koka klūdziņām sasietu mezglu rakstu. Arvīds atzinās, ka mezglu rakstu lasīt ir grūti un viņš to nav paspējis pilnībā apgūt.

Gadus divdesmit vēlāk, kad jau biju Balvu ev. lut. draudzes mācītājs, satiku Arvīdu un apjautājos, ko viņš dara ar vecā Sīmaņa mantojumu. Viņš bija kļuvis noslēpumains. Sacīja, ka

ir atmetis šo praksi, bet tomēr apsolīja pēc atmiņas uzrakstīt seno latgaļu – obru alfabētu, ko arī izdarīja. Esmu centies to saglabāt pēc iespējas precīzi.

Kāpēc es šo alfabētu saucu par latgaļu – obru alfabētu? vecais Sīmanis ir glabājis un Arvīdam izpaudis vēsturisku vēsti par baltu tautu – obriem, kas pēc slāvu iebrukuma ieradušies un atkarojuši Pietālavas novadu, par kura centru kļuvusi Obrene – vēlākā Abrene. Obri lietojuši zirgu divjūga ratus, kas bijuši tā būvēti, ka tiem nebija ne augšas, ne apakšas, bet tie bija jūdzami un braucami jebkurā stāvoklī. Par tāda braucamā realitāti varam pārliecināties, ieskatoties Gimbutas grāmatas «Balti aizvēsturiskajos laikos» 93. lpp.

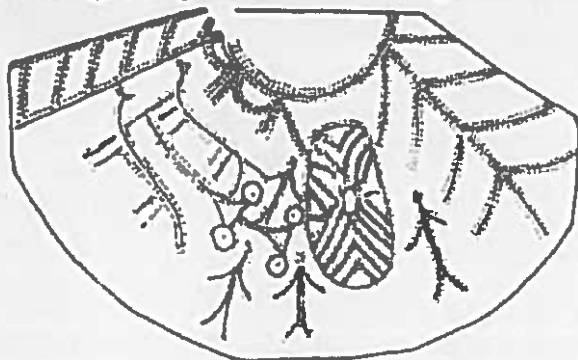
Šķiet, ka uz urnas no Grabovas Starogardas apvidus ir

a-A, b-b, c-c, d-d, e-E, f-F,
 g-G vai 7, h-H, i-I, j-J vai 2, k-K,
 l-L vai l, m-M vai 11, n-N vai 10, o-O, P,
 p-P vai P, r-R, s-S, t-T, u-U, v-V, x-X.
 īpatnība: κ = h

Latgaļu – obru alfabēts

attēloti obru rati, kuros jūdza divus zirgus. Jādomā, ka obru senākā dzīves vieta bija tagadējā Polijā, Obras baseinā. Obra ietek Vartā, bet tā Oderā. Pēc Sīmaņa vēstījuma obri ir bijuši kareivīgi, bet arī diezgan izvirtīgi, tāpēc nedaudzu paaudžu laikā sajaukušies ar vietējiem ziemeļbaltiem. Tik daudz par senās rakstības glabātājiem.

Mezglu rakstu lietoja maģisko formulu pierakstam, – burvībām un

pusburvestībām. Pusburvestībām piederēja, piemēram, zobu sāpju atņemšana. Burtnieki uzskatīja, ka burvestība zaudē spēku, ja tās pierakstu mezglos dabūja redzēt cilvēks, uz kuru burvība vērsta. Tāpēc mezglu rakstus glabāja ļoti lielā slepenībā.

Burtu rakstu lietoja galvenokārt homeopātisku zāļu receptu pierakstam. Arī šī informācija tika slēpta. Drogas šajos pierakstos sauktas neparastos vārdos. Piemēram, asinszāli sauca par raganu kauliem, pelašķi par kaķa sū..., un tika darīts viss, lai nejaušs pierakstu atradējs vai nu neko nesaprastu, vai ar riebumu novērstos. Tā tika panākts, ka tikai pats burtnieks prata pareizi lietot savu slepeno informāciju. Slepenības pasākumi liecina, ka lasīt un rakstīt prata ne tikai burtnieki.

Ieskatīsimies Lamstera grāmatas «*Jevads latviešu stila vēsturē*»

145. lpp., kur starp īpašuma zīmēm, kas lietotas 15. – 16. gs., kad pie Dancigas vēl bija saglabājusies prāva kuršu kolonija, atradīsim seno baltu

burtus un to kombinācijas. Tātad lasīt un rakstīt prasme nebija tikai burtnieku *Dodonas svētvietā ir saglabājušies vairāki tūkstoši svina plāksnīšu, uz kurām ir iegrebtī orākulam domātie jautājumi (un tikai retumis arī dieva sniegtās atbildes). Uz šīs plāksnītes ir Hermona vaicājums, kurš dievs viņam jāpielūdz, lai iegūtu bērnus no viņa sievas Krētajas.*

mono-pols.

Burtu rakstus varēja rakstīt gan no labās puses uz kreiso, gan no kreisās uz labo. Tāpat no augšas uz leju un no lejas uz augšu. Vienu skaņu, atkarībā no pielietojuma tekstā varēja apzīmēt ar trijām dažādām burtu zīmēm. Tas viss kopā prasīja no lasītāja arī šifrēšanas iemaņas.

Priecājos, ka atradu rakstu pieminekli, kas pierāda, ka arī senie grieķi ir pazinūši tādu visatļautību rakstībā.

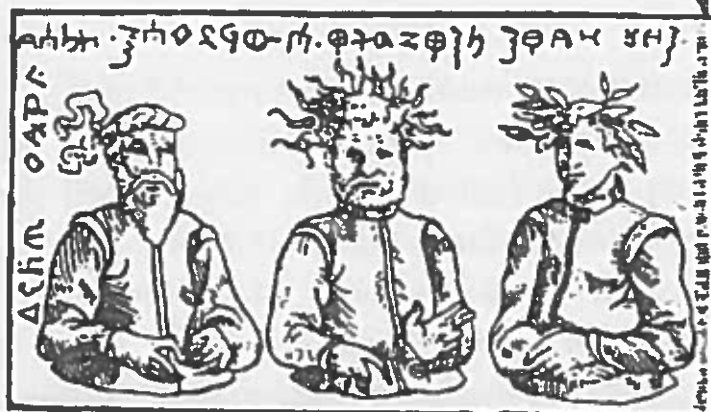
Praksē tas noved pie burtu pozīcijas maiņām. Nezinātājam šķiet, ka tas ir cits burts, bet patiesībā tas ir tikai vērsts uz pretējo pusi. Bultiņa rāda grieķu teksta lasīšanas virziena maiņas.

Salīdzinot latgaļu un seno prūšu burtus, ir labi redzama to radniecība, bet pārsteidzoši ir konstatēt līdzību un pat pilnīgu vienādību starp baltu, krētiešu, feniķiešu, rietumgrieķu un pat meroiešu burtiem. Atšķirības baltu alfabētos liecina par baltu tautu savrupo dzīvi jau no dziļas aizvēstures.

Baltu senatnīguma liecības Dienvidbalti

Aizvēstures laikos baltu tautas būtu dalāmas vienīgi ziemeļu un dienvidu grupā. Tā domāt liek upju nosaukumi no Urāliem līdz Britānijai, kas pārāk precīzi atbilst latviešu valodas malēniešu dialektam. Baltu dienvidu reģionu hidronīmus vieglāk saprast ar lietuviešu dialektu starpniecību. Kaut gan šo nosaukumu senatnīguma dēļ tie ir vienlīdz saprotami abām baltu valodu grupām.

Dienvidbaltu tauta – frīģieši apdzīvoja tagadējās Turcijas ziemeļu un rietumu rajonu un atradās tiešā kontaktā ar Krētas – Mikēnu kultūru. Visticamāk, ka tieši viņi bija senās Trojas īstie saimnieki. Varbūt, ka vēl agrāk no viņiem nošķīrās sanskritā runājošie indieši un indoeiropiešie tohāri, kuru lieliski saglabājušās mūmijas vēl šodien ir atrodamas Gobi

Prūšu karoga attēls Hennebergera chronikā

Karogs bijis baltas, mīkstas drēbes, 2,5m garš un 1,5m plats. Uz tā redzami Ptikols (ar miroņu autu ap galvu), Pērkons (ar liesmu kroni) un Potrimps (ar vārpu vaiņagu).

LĪDZĪBAS AIZVĒSTURISKAJĀ RAKSTĪBĀ.

SKAŅA	LATG.-OBRU B.	KURŠU B.	SENPRŪŠU B.	FENĪK. B.	KRĒT. B.	MEROI.	GRĪEK.
a	A	H, 4	A				A
b	2	b	3	ε		3	B
c-k	∩	S	9				Γ
d	Δ	U	Δ				Δ
e	E, I, e	C	E, X, 3	η	Ϝ		Ε
v	F, H	H	H				Ϝ
g-tg	3					3	3
h	X		A				Α
q-k			⊙		⊙		⊙
i	Z	l	Z		⊙	l	⊙
k	K	+	E, J, +			l	κ
l	l, l	H, J	Δ		l		λ
m	o, o	H	o				μ
n	X, N	H	e, a, h		H, Ϝ	2	ν
o	o, o	o	o, m, j	ω, w	o		ο, ω, x
p	q, Ϝ	π	o		o		π
q			α	q			α
r	X	X, M	P, R				ρ
t	↑, j	E, L, j	F, P				τ
u	U, y	γ	η			V, 4	υ
ph			Ϝ				φ
kh				γ	ψ		χ
r	o	Ϝ					ρ
s	X, A, j	Γ	F, F				σ
j	I, F, A	I	I				ι

Skaņu sakārtojums atbilst rietumgrieķu kārtībai. Tās atbilst arī latgaļu – obru alfabētam, bet kuršu un senprūšu alfabētiem tikai aptuveni. Feniķiešu, krēķiešu, meroiešu burti savietoti pēc līdzības, bet rietumgrieķu burti atbilst skaņām.

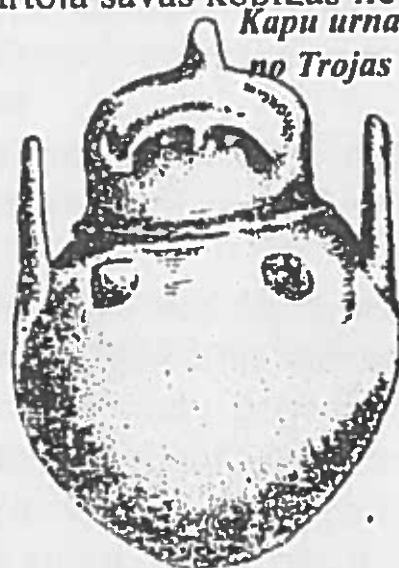
tuksnesī. Tohārus, kas apdzīvoja Melnās jūras piekrasti un Priekškaukāzu, uzskata par tautu, kas pirmā apguvusi audēju māku. Zīmīgi, ka senprūšu valodā audējus sauca par tuckoriem, – tas ir par tādiem, kas audu diegus ietūca (iepresē) velku korē. Šis senprūšu vārds precīzi atbilst agrīnajai aušanas tehnoloģijai un pirmās audēju tautas apzīmējumam.

Arheologi cilvēkveidīgas kapu urnas ir atraduši pie Trojas un vēl pēc gadu tūkstošiem prūšu apdzīvotās zemēs. Militārā demokrātija kā sabiedriskā iekārta pastāvēja Krētā, Grieķijā un pie baltu tautām, kas tādā veidā kārtoja savas kopīgās lietas vēl līdz mūsu ēras 13. gadsimtam.

Krētiešu un senprūšu rakstībā ir lietoti vairāki precīzi vienādi burti.

Frīgiešu un traķiešu galvenais dievs bija Perkoss, kas ir tas pats pārējo baltu Pērkons.

Traķiešus varētu uzskatīt par frīgiešu pēcnācējiem vai tuviem radniekiem. Viņi apdzīvoja tagadējās Turcijas ziemeļu un rietumu rajonu, visu Bulgārijas teritoriju un Ukrainas dienvidrietumu daļu. Uz saikni starp traķiešiem un leišiem norāda senā Lietuvas galvaspilsēta Traķi. Starp traķiešiem dzīvoja arī «selletes», ko krievu zinātnieks Toporovs uzskata par sēļiem, pamatojoties uz saglabātiem vietvārdiem Selloi un Selumbrija. Līdz mūsu ēras sākumam tagadējo Rumānijas teritoriju aizņēma baltiskā Dakija. Laikā no 3. gadsimta pirms mūsu ēras līdz mūsu ēras 4. gadsimtam dienvidbaltu valstis cieš no biežiem ķeltu, romiešu, ģermāņu un slāvu iebrukumiem, periodiski atbrīvojas, līdz izirst pavisam. Daku valsti sagrauj un cenšas romanizēt Romas iekarotāji. Kā pretpols agresīvajai Romai Prūsijā ir dibināta Romove, kas kļuva par brīvo baltu garīgo centru. Vēl vienu gadu tūkstoši ap Romovi

Kapu urna
no Trojas

*Antropomorfās urnas no Gdaņskas apkārtnes,
aptuveni 500 g. pirms Kristus*

vienotie balti palika Romai neuzvarami.

Par dienvidbaltu senajām dzīves vietām liecina gan Balkānu reģiona hidronīmi, gan Mazāzijas toponīmi, piemēram: Bartina, Mygla, Ezine, Simava, Ilgina, Saiteli, Sirmena, Geive, Izmita, Izmira, Iznika, Gemlika un citi.

Ziemeļbalti

Ziemeļbaltu teritorijām kopš dziļas aizvēstures būtu jāpieskaita zemes no Okas baseina līdz Beļģijai, ietverot centrālo Krieviju, Baltkrieviju, Lietuvu, Poliju līdz Karpatiem, Ziemeļvāciju, Britāniju, Skandināvijas dienvidu un Somijas dienvidu rajonus, Ilmeņa telpu un atkal līdz Volgas baseina ziemeļu robežai. Ir pārsteidzoši, ka valodnieki nav ievērojuši Britānijas hidronīmu nepārprotami baltisko izcelsmi. Tie ir baltiskāki pat par Baltkrievijas hidronīmiem.

Daļa no galējām ziemeļu teritorijām gadu tūkstošu laikā mierīgas migrācijas ceļā nonāca somu rīcībā. Pie ziemeļbaltiem būtu pieskaitāmi budīni, neuri, vēlāk latgaļi, kurši un kāda daļa prūšu, vismaz galindi, kas mūsu ēras sākumā veidoja vienojošo posmu starp rietumu un austrumu baltiem, un obri,

kuri vēl 5. gadsimtā dzīvojuši Obras baseinā, kas ir uz rietumiem no Prūsijas. Ziemeļbaltu valoda vistīrākajā veidā, šķiet, saglabājusies malēniešu dialektā, kas ir vietējo latgaļu un obru valodas sakausējums. Malēniešu dialektā hidronīmi no Urāliem līdz Britānijai ir labi saprotami to pirmatnējā nozīmē.

Piemēram, malēniešu vārds *Oka* latviski nozīmē *aka* un pietāv dziļai, lēni plūstošai, ar aukstu ūdeni bagātai upei. Volga – nosaukums upei, kas ir valgmes devēja plašam reģionam. Malēnieši saka: *zóle paleik volga*. Otrā ziemeļbaltu flangā – Britānijā atrodam Donu, Tisu, Jūru, Speju, Ūzu, Storu un Īdenu. Te var ironiski uzdziedāt: Tik skaidra volūda, kai ivdens olūtā! Tam, kas saprot latviešu valodas dialektus, te nav vajadzīga nekāda etimoloģija. Malēniski *ūzas* nozīmē bikses un *stora* – *bikšu staru*. Dona un Tisa ir baltu apdzīvota reģiona upes Krievijā un Karpatos. Kas gan cits, ja ne balti šos vārdus aiznesa un piešķīra salīdzinoši mazajām Britānijas upītēm vēl 2–3 gadu tūkstošus pirms mūsu ēras? Dona bija doņiem aizaugušas, zivīm bagātas upes – pārtikas un maizes devējas nosaukums, bet Tisa iespējami taisna upe – pretstats Samešai ar dziļiem līkumiem.

Temza – timsa jeb tumšā ir mazliet mainījusi savu vārdu, bet ne tumšupes raksturu, jo Britānijā saulainu dienu ir maz un dziļas upes vienmēr izskatās tumšas.

Vācijas dižupes vieglāk saprotamas caur zemgaļu dialektu. Jādomā, ka senatnē nelietoja tādus jēdzienus kā Priekšreina, vai Lejasreina, bet par upes sākumu uzskatīja tīru, kas savu ūdens bagātību savāc tīrajos Alpu strautos un upe visā garumā saucās Tīra. Tīras baseina centrā atradās sena baltu pilsēta Tīra, kas vēlāk pārtapa par Trīru, bet upes nosaukumu pārtulkoja vāciski – Reina. Pēc tūkstoš gadiem līdzīgi rīkojās slāvu iekarotāji. Pēc viņu ielaušanās Ilmeņa telpā latgaļu upes Zilupe un Rītupe pārtapa par Siņaju un Utroju. Reinas

augštece Alpu kalnos ilgāk palika baltu rokās un saglabāja savu nosaukumu līdz mūsu dienām gluži tāpat kā Zilupe un Rītupe savās augštecēs. Tīra baltiem ir bijis populārs vārds. Baltu laikos tā sauca arī no Karpatiem iztekošo Dņestru. Reinas pieteka Mozele ir īsta malēniešu mozule – vārdiņš, kas brīnišķīgi pietāv lielas upes nelielai pietekai, bet salīdzinoši mazā, Tīrai blakus tekošā, Māsa lejtecē uztver Tīras atteku Vālu un ir neapstrīdami baltiska Tīras māsa. Viņu augštecē sauc par Mezu ne jau tāpēc, ka tā noteikti kādreiz tecēja caur mežu, bet tāpēc, ka Māsas augštece iezīmē robežu starp baltu zemēm labajā krastā un ķeltu priekšteču zemēm kreisajā. Šā senvārda jēga saglabājusies slāvu vārdā «meždu».

Otrā Vācijas dižupe savā augštecē saucas Laba. Vai šis vārds kaut ko nozīmē čehiem, kas tur dzīvo? Baltiem gan vāciskotā Elba nepārprotami bija Laba upe, kuras krastos bija patīkami dzīvot. Bet par tās pieteku Viltavu to nesacīja, jo tā no laika gala ir viltīga upe, kas sagādā pārsteigumus.

Vēl vajadzētu ievērot, ka ir ne tikai divas Tisas un divas Donas, bet ir veselas sērijas upju – vārda māsu. Tā Austrijas Innai un lielajai Donavas pietekai Dravai mēs atrodam mazās māsas Polijā. Dānijas Stora sveicinās ar britu Storu, bet Dānijas Varde ir vārda māsa visām baltu varžupītēm. Hidronīmu vienādība dažādos reģionos pierāda to, ka vārda devēja ir viena un tā pati tauta – balti. Tā ar hidronīmiem iezīmējas aizvēsturiskās ziemeļbaltu dzīves telpas robežas.

Bet nu ir laiks atspēkot antropoloģes Raisas Deņisovas slēdzienu, ka balti nekad nav dzīvojuši Rietumeiropā. Pieņemsim, ka ģenētiķu atklātais LW*8 gēns patiešām ir baltu gēns, kaut gan atklāts tikai 6% latviešu un 5,7% lietuviešu un pētījumi ir veikti tikai mazā daļā baltu aizvēsturē apdzīvotajām teritorijām. Ļoti saprātīgi Raisa Deņisova spriež par seno prūšu zemēm, kur pēc iedzīvotāju sastāva pilnīgas nomaiņas neesot jēgas pētīt domātā baltu gēna izplatību. Šis saprātīgais

spriedums iznīcina viņas slēdzienu par to, ka balti nekad nav dzīvojuši Rietumeiropā, jo nav nekāda pamata domāt, ka aizvēsturē tur nebūtu notikušas pat vairākkārtīgas iedzīvotāju sastāva nomaiņas. Tātad ģenētiskā marķiera rādījumiem par baltu uzturēšanos Rietumeiropā pirms sešiem vai trīs tūkstoš gadiem ir nulles vērtība!

Jāatzīmē, ka hidronīmu vecumu zinātnieki lēš caurmērā uz apmēram 4000 gadiem, bet tie varētu būt pat 6000 gadus veci. Tātad balti nosauca vārdus Eiropas upēm un ezeriem jau 3500–1500 gadus pirms ķeltu demogrāfiskā sprādziena ar tam sekojošās ekspansijas trīs viļņiem. Domāt, ka tie bija vienīgie krasu iedzīvotāju sastāva maiņu iemesli daudzu gadu tūkstošu laikā, būtu vienkārši naivi. Tātad ģenētiskā marķiera rādījumi var derēt šur tur, bet ne visur.

Baltu konservatīvisms

Itāļu zinātnieks Džakomo Devoto pirmais ievēroja baltu valodu seniskumu un pauda uzskatu, ka balti vecuma ziņā pārspēj Indijas, Mazāzijas un Grieķijas tautas. Baltu valoda ir Eiropas senvaloda, vecāka par pārējām indoeiropiešu valodām, kas savukārt ir tuvākas tieši dienvidbaltu grupai. Lietuviešu zinātnieki Ģirdenis un Mažulis atklājuši, ka baltu valodu iekšējās atšķirības sākušas veidoties daudz agrāk nekā slāvu valodā. To var droši attiecināt uz atšķirību veidošanos ziemeļu un dienvidu baltu valodā. Savukārt krievu zinātnieki Toporovs un Ivanovs pārliecināti, ka slāvu valoda attīstījusies no nomaļiem baltu dialektiem. Visi šie zinātnieku atzinumi apliecina baltu valodu seniskumu, stabilitāti un konservatīvismu.

Varbūt, ka to veicināja ilglaicīgās mierīgās attiecības ar teiksmaino somu lielvalsti Biarmiju ziemeļos no baltu zemēm. Bet dienvidbaltu valodas stabilitātei par labu nāca

nošķīrušos indiešu un indoeiropisko tohāru aiziešana uz austrumiem, uz kuriem tādējādi aizceļoja visi valodu jaunveidojumi un īpatnības.

Ja salīdzinām baltu valodas ar jaunākām par tām, bet jau mirušām valodām (piemēram, ķeltu, latīņu, franku, gotu un svebu valodu), tad jāatzīst, ka baltu valodas ir uzrādījušas apbrīnojamu noturību pret pārveidojumiem. Tāpēc tās ir kļuvušas par izejas bāzi valodnieku pētījumiem par Eiropas aizvēsturi un senvēsturi.

Valodnieki gan bieži grēko, nenovērtēdami baltu valodu seno formu vienādību ar tagadējām. Skaidrojot hidronīmu etimoloģiju, notiek laušanās atvērtās durvīs, – veidojas nekad nebijušu, garu un sarežģītu pārveidojumu ķēde, bet patiesība stāv blakus nesaprasta.

Lai arī senie balti lietoja mezglu, burtu un, kā citi uzskata, arī garīgo rakstu (Lielvārdes josta), var droši teikt, ka rakstītas baltu valodas gramatikas viņiem nebija. Bet savu valodu viņi prata kopt un sargāt labāk par citām tautām. Un valoda plūda brīvi, bagāta apvidvārdiem, tomēr visiem saprotama. Kaut kas no senču gleznainās un brīvās valodas atmirdz Viļa Plūdoņa dzejā, kur arī daudz apvidvārdu, nejūt gramatikas žņaugus, tomēr valoda gleznaina, doma saprotama, viegli uztverama.

Lai runā noklusētie arheoloģijas atklājumi

Izrādās, ka modernā zinātne slīma ar vājību, kas izpaužas vēsturisku patiesību un pat arheoloģisku atradumu noklusēšanā un slēpšanā. Atklājumi, kas neiekļaujas vispārpieņemtās shēmās un rāmjos, zinātnes *korifejiem* šķiet pārāk apgrūtinoši, lai ar tiem nodarbotos un meklētu atbildes uz grūti atbildamiem jautājumiem. Luks Birgins ir izdevis grāmatu «*Noklusētie arheoloģijas atklājumi*». Var jau būt, ka starp tur uzrādītajiem

atradumiem ir arī viltojumi, bet neiespējami būtu domāt, ka Amerikā dzimuši un auguši vēstures viltotāji varētu ne no šā, ne tā precīzi iekalt akmenī maz pazīstamas seno eiropiešu, tostarp baltu rakstu zīmes.

Tādi atradumi nāk gan no Brazīlijas, gan Ekvadoras, gan no Ilinoisas štata ASV. Tas nozīmē, ka jau aizvēsturē mūsu senčiem bijuši regulāri sakari ar Amerikas kontinentu.

Iespējams gan, ka šie sakari bija briesmu un apdraudējumu pilni, bet tieši tāpēc par tiem tika atstāta akmenī cirsta informācija.

Šim atradumam ir īpaša vērtība tai ziņā, ka tas pierāda un apstiprina trīs iepriekš minēto Amerikā atrasto rakstu pieminekļu eiropisko izcelsmi un vienlaikus aizvēsturisko eiropiešu sakarus ar okeāna otru krastu.

Cik zināms, senie balti rakstu zīmes reti cirsta akmenī. Tāpēc akmenī cirsto informāciju var uzskatīt par vēstījumu nākamajām paaudzēm. Parasti rakstīja ar irbulīti uz svaigas bērza tāss iekšpusēs vai uz vaska tāfelītes. Retāk iegrieza bur-

tus kokā. Vēlāk neatteicās arī no papirusa un visbeidzot no papīra lietošanas. Arī mezglu raksts tika siets no linu diegiem uz koka klūdziņām. Degošā un trūdošā rakstāmā materiāla dēļ arheologiem ir ļoti grūti atrast baltu rakstu pieminekļus.

Cienīsim senatni un sargāsim nākotni!

Aizvēsturē gudrību vērtēja augstāk par kaujas ieročiem. Tāpēc senajiem laikiem ir raksturīga nevis informācijas tiražēšana, bet rūpīga glabāšana un slēpšana. Pat Aristotelis ir saņēmis bargu aizrādījumu no sava skolnieka Maķedonijas Aleksandra par to, ka atļāvies uzrakstīt informāciju, ko drīkstot glabāt tikai atmiņā un paust mutvārdos. Par to, ka slepenās zināšanas bija visai iespaidīgas, liecina ne tikai septiņi pasaules brīnumi vien. Tāpēc būtu muļķīgi iedomāties mūsu senčus kā ādās tērptus alu cilvēkus bez intelektuālā un garīgā potenciāla.

Mūsdienās šķiet populāri izcelt modernā laikmeta sasniegumus un noniecināt senatni. Taču tā ir tukša iedomība. Modernais cilvēks, nonācis saviem senčiem līdzīgos apstākļos, nemācētu izdzīvot un neizbēgami ietu bojā, kamēr senči prata pārvarēt visas grūtības un veidoja savu dzīvi saskaņā ar dabu.

Modes cilvēki lepojas ar savu gērbšanos, bet nemaz nenojauš, ka ir tikpat moderni kā seno prūšu dievi. Par to, cik sens un nemainīgs ir modes arsenāls, varam lasīt pravieša Jesaijas grāmatas 3. nodaļā: «*Tas Visuvarenais Kungs... atņems viņām viņu rotas: kāju sprādzītes, pieres saites un pusmēnešus, auskarus, rokas sprādzes un plīvurus, galvas segas, kāju un kurpju važiņas, arī skaistās jostas, smaržu trauciņus un amu-*

letus, roku gredzenus un deguna sloksnītes, svētku tērpus un mēteļus, sagšaines lakatus un somiņas, rokas spoguļus un dārgos kreklus, cepures un apmetņus».

Lūk, cik varens modes preču arsenāls pasaulē bija pazīstams jau 2750 gadu pirms mūsu dienām, turklāt tas neradās dienā, kad pravietis to aprakstīja, bet droši vien vairāku gadu tūkstošu gaitā pirms tam. Protams, ne toreiz, ne tagad modes smalkumi nebija pieejami visiem, taču šis Bībeles teksts liecina par daudz agrāku materiālās kultūras attīstību nekā pieņemts uzskatīt.

Jo vairāk mēs iepazīstam senatni, jo mazāk mums gribas dižoties ar tagadnes «sasniegumiem», kas bieži rada draudošas problēmas mūsu nākotnei.

Ekoloģiskās problēmas pieder 20. un 21. gadsimtam. Ir izjaukts līdzsvars dzīvajā dabā. Nav līdzsvara arī cilvēku sadzīvē. Bet bez līdzsvara atjaunošanas starp cilvēka pienākumiem un tiesībām nav domājama arī līdzsvara atjaunošana dabā.

Uzskatāms piemērs – sarkano krievu fašistu saiets Rīgā Uzvaras laukumā. Nejuzdami nekādu pienākumu cienīt zemi, kas tiem devusi patvērumu, ne arī tautu, kam šī zeme pieder no aizvēsturiskiem laikiem, tie uzstājas ar melīgām un nekaunīgām runām par savām tiesībām, savu garīgo netīrību apstiprinot ar milzīgu sadzīves atkritumu daudzumu, ko viņi kā košu liecību par sevi atstāj savā «svētvietā».

Kas attiecas uz mums pašiem, tad vislabākie ekoloģijas skolotāji mums lai ir mūsu senči, uz kuru kultūras bāzes izauga senā Eiropa, tika pirmoreiz atklāta Amerika un daudzu gadu tūkstošu garumā tika aizsargāta un nodrošināta baltu valodu un kultūras pastāvēšana. Par to viņi ir pelnījuši arī Eiropas Savienības cieņu, pateicību un aizsardzību.

Runājam un domājam latviski

Eiropas Savienība sevi apliecina kā ačgārnību lielvalsti. Apdraudētas putnu un dzīvnieku sugas aizsargā un ieraksta Sarkanajā grāmatā, bet apdraudētām, no komunistiskā genocīda cietušām tautām prasa integrēt savus slepkavas un viņu pēcnācējus pat tad, ja šo nelikumīgo ieceļotāju skaits pārsniedz pamatiedzīvotāju skaitu, kā tas ir visās Latvijas lielākajās pilsētās. Tiek nonicināts veselīgs nacionālisms un patiesas morālās vērtības, bet tam pretim tiek izcelts kosmopolītisms un tādas «kopīgās vērtības», par kurām pretīgi pat domāt. Šķiet, pat Latvijas zinātnieki ir tik ļoti nokaunējušies no savas tautības, ka nekādi nespēj parakstīties zem pasaules zinātnes atklājumiem, kas baltu tautas nostāda īpašā goda vietā.

Latviešu un lietuviešu valodu dialektos glabājas vissenākās Eiropas pirmvalodas pamatelementi. Par Eiropas pirmvalodu var uzskatīt nedalīto un vienoto senbaltu valodu, kas pastāvēja pirms ziemeļu un dienvidu baltu valodu dalīšanās un pirms indoeiropieško valodu saimes rašanās.

Lietuviešu valodnieki Ģirdenis un Mežulis konstatējuši, ka baltu valodā iekšējās atšķirības sākušas veidoties daudz agrāk nekā slāvu valodā. Bet viņu krievu kolēģi Toporovs un Ivanovs nonākuši pie uzskata, ka slāvu valoda attīstījusies no nomaļiem baltu dialektiem. Visaptverošāko secinājumu ir izdarījis itāļu zinātnieks Džakomo Devoto, kurš pirmais pauda uzskatu, ka baltu tautas ir vecākas par Indijas, Mazāzijas un Grieķijas tautām. Šādu uzskatu pamatotību daļēji var ilustrēt ar salīdzinošu tabulu, kurā ietverti vārdi malēniešu dialektā, lietuviešu, latviešu, poļu, krievu un dažreiz arī vācu valodās.

Izrādās, ka piecdesmit astoņiem dziļā senatnē lietotiem ziemeļbaltu (malēniešu) vārdiem var atrast četrdesmit visai līdzīgus poļu vārdus, tikai deviņpadsmit vienādus vai ļoti

līdzīgus lietuviešu vārdus, divdesmit piecus krievu vārdus un deviņus visai līdzīgus vācu vārdus. Bet piecdesmit sešiem dienvidbaltu (lietuviešu) vārdiem atrodas divdesmit visai līdzīgi poļu vārdi, trīsdesmit viens latviešu vārds, divdesmit krievu vārdi un deviņi visai līdzīgi vācu vārdi.

Var konstatēt diezgan izteiktu ziemeļu un dienvidu baltu valodu atšķirību reizē ar lielu ziemeļbaltu un rietumslāvu – poļu kopīgo vārdu fondu. Uz pusi mazāk ir dienvidbaltu un rietumslāvu kopīgo vārdu, bet austrumslāvu – krievu valodā ziemeļu un dienvidu baltu ietekme ir vienādi liela.

Tas apstiprina lietuviešu un krievu zinātnieku domu pareizību un pierāda, ka baltu valodu dalīšanās notikusi pirms slāvu valodas rašanās. Bet fakts, ka latviešu un lietuviešu valodai ir lielāks tuvo un kopīgo vārdu fonds nekā lietuviešu valodai un melāniešu dialektam, pilnīgi apgāž aplamo hipotēzi par latviešu un lietuviešu valodas nošķiršanos mūsu ēras 5.–7. gadsimtā. Tolaik drīzāk sākusies jauna latviešu un lietuviešu valodas tuvināšanās.

Tā nu malēniešu dialekts ir reizē pretpols lietuviešu valodai un vienlaikus precīzi vienādu vārdu krātuve.

Ziemeļbaltu iespaids uz rietumslāvu valodu bija realizējies pirms slāvu ielaušanās Ilmeņa telpā. Iebrucēju bija rietumslāvi. Par to liecina no Karpatiem līdzī paņemtie vietvārdi: Jaseņica, Zabolova, Lugi u.c. Vēlāk viņi pārkrievojās. Tātad kopš 6. gadsimta ziemeļbaltu ietekme uz iebrucēju valodu beidzās. Bet tā saglabājās pie Polijā palikušajiem. Var secināt, ka Veneti bija Karpatos izveidojies savrups ziemeļbaltu atzars, sajaucoties ar sarmatiem, kas atnākuši no dienvidaustrumiem, izveidoja slāvu kodolu.

Venetu kaimiņi rietumos bija obri – ziemeļbaltu tauta, kas, domājams, nebija dzīvojuši tik dziļi Eiropas rietumos kā uz raibo Prūsiju atspiestie balti. Obru valodā tāpēc maz jūtama citu valodu ietekme, bet tā, sajaucoties ar tuvu radnieciska-

jiem latgaļiem, ir atstājusi ievērojamas iezīmes malēniešu dialektā, kas ir divu ziemeļbaltu valodu sakausējums. Nav gluži skaidrs, vai obri izspiesti no Obras baseina agrāk vai sekojuši pa pēdām brāļu tautai uzbrūkošiem slāviem, bet burtnieku teiksma vēstī, ka vēl pēc tam, kad slāvi iekarojuši Ilmeņa telpu un Pietālavas apvidu, obri tiem uzbrukuši un atguvuši Pietālavas apvidu, kas tad ieguvis Obrenes – vēlākās Abrenes vārdu. Ļoti iespējams, ka obri atkaroja slāviem visu senās Atzeles teritoriju, kas aptuveni iezīmē malēniešu dialektā robežas.

Valodu saites

Kaut arī baltu valoda ir slāvu valodas pamats, jaunveidojumi un aizguvumi no skitu un grieķu valodas sava daudzuma dēļ nošķir to no baltu valodām. Piemēram, ja malēnietis saka: smird piec čosnakīm; polis teiks: šmierdzie čosmkkiem; bet latvietis: ož pēc ķiplokiem. Redzam, ka pat neatkarīgi no vārda saknes poļi ir pārmantojuši baltisko vārda izskaņu. Malēnieši lieto sinonīmus: saite, vierve, šņūre, striķis, aukla. Tiem atbilst leišu: saitas, virve, šniuras, aukle; poļu: wiezy, sznur; krievu: verjovka, šnur. Vācieši lieto: die Leine, die Schnure, der Strick, der Strang. Pēdējo malēnieši un latvieši lieto, lai apzīmētu ratu ilkss atsaiti – streņģi.

Ir jāatzīst arī valodu savstarpējā bagātināšanās, tomēr vairums vārdu nāk no vecajām valodām, bet jaunās tos saņem un pārveido. Šo to atklāj daudzām valodām kopīgi vārdi. Piemēram: malēniski – zupa, lietuviski – sriuba, latviski – zupa, poliski – zupa, vāciski – die Suppe, krieviski – sup; malēniski – koza, lietuviski – ožka, latviski – kaza, poliski – koza, krieviski – kozá; malēniski – zīma, lietuviski – žiema, latviski – ziema, poliski – zima, krieviski – zimá. Te redzam, ka atšķirība starp ziemeļu un dienvidu baltu vārdiem ir lielāka nekā starp ziemeļbaltu un jauno valodu vārdiem. Tas apstipri-

na pieņemumu, ka baltu valodas iekšējā dalīšanās ir notikusi pirms slāvu valodas veidošanās.

Turpretim latviešu *vāvere*, malēniešu un leišu *vovere*; latviešu *ala*, malēniešu un leišu *ola*; latviešu *āda*, malēniešu un leišu *óda* un citi salīdzinājumi norāda uz baltu valodas vienotības laiku.

Slāvi daudzus vārdus ir aizguvuši arī no dienvidbaltiem. Piemēram: latviski – *pīne*, lietuviski – *kasa*, krieviski – *kosá*; latviski – *burkāns*, lietuviski – *mórka*, krieviski – *morkóvj*; latviski – *šturme*, lietuviski – *štorvas*, krieviski – *štorv*; latviski – *pabūt*, lietuviski – *buvóti*, krieviski – *bivák*; latviski – *ērglis*, lietuviski – *arélis*, krieviski – *orjól*.

Plīnijs Vecākais raksta, ka Vislas baseinā dzīvojuši sarmati un veneti. Tātad tolaik tur veidojās slāvu kodols. Notika ziemeļbaltu savrupā venetu dialekta un lielā mērā attālinātā dienvidbaltu sarmatu dialekta sajaukšanās slāvu valodā. Veneti slāvu valodā ienesa ziemeļbaltu valodas elementus, bet sarmati – dienvidbaltu, skitu – irāņu un grieķu valodas elementus. Sarmatu dialekts bija veidojies Dņepras lejasiecē. Boristenas ostas pilsētas un budīnu dienvidu robežpilsētas Gelonas apkārtnē. Gelonas aizsargvaļņa garums esot bijis vairāk nekā 34 km. Tur dzīvojuši budīni un ar skitiem sajaukušies grieķu tirgotāji. Jādomā, ka Herodota laikā sarmatu dialekta veidošanās jau bija sākusies. Tāpēc viņam šķita, balti runā sabojātā grieķu valodā.

Apstākļi, ka veneti vēl jutās kā baltu radnieki, ļāva arī obriem justies droši savā teritorijā, kas atradās uz rietumiem no venetu zemēm. Pēc venetu un sarmatu sajaukšanās viņu attiecības droši vien mainījās. Jaunā slāvu tauta piedzīvoja zināmu demogrāfisko sprādzienu, strauji pieņēma viņu ekspansijas tieksmes. Obri jutās ielenkti. No rietumiem uzmācās ģermāņi, no austrumiem – slāvi. Acīmredzot došanās pa pēdām brāļu latgaļu zemēs iebrūkošajiem slāviem bija

pašsaglabāšanās dziņas diktēta pēdējā iespēja. Prūsijas tautas ar savām dziļākos rietumos gūtajām īpatnībām obriem nešķita tuvākas sadzīves cienīgas.

Obru un latgaļu sakausējumā – malēniešos – bija saglabājies īpašs seno baltu patriotisms, kas pamatojās no burtnieku teiksmām smeltā pārlicēbā: *«mēs te dzīvojam nū laika gola un neļausam nei vīnam sajaukt mousu vacu, svātū tāvu tāvu volūdu!»*

Malēniešu dialektam ar lietuviešu valodu ir dažas tuvības pazīmes, kas liecina par baltu valodas kopības laiku. Kopīgs ir vārdu saknes patskanis «o» un darbības vārdu nenoteiksmes galotne «ti», kas ir zudušas latviešu rakstu valodā. Citādi malēniešu dialekts ir īsts pretpols dienvidbaltu īpatnībām. Malēnieši lietuviešus uzskatīja par «broļu tautu», bet dienvidlatgaļus, kas varbūt ir galindu atlikums, viņu mīkstināto līdzskaņu un neparasto divskaņu dēļ sauca par «lubu laišīm», kas nav pratuši sargāt «volūdas teirību».

Vai kāds spēj atrast Eiropā vēl tādu valodu jeb dialektu, kurā bez sarežģītiem skaidrojumiem varētu saprast visus hidronīmus no Urāliem līdz Britānijai un Alpiem? Veltīgas pūles! Cits jautājums: vai kāds vēlas atzīt baltu valodu par Eiropas pirmvalodu? Droši vien nevēlas. Vienam liksies, ka tas mazina viņa tautas autoritāti, otram tas būs politiski nepieņemami, ka nomāktām tautām tiek atjaunota pašapziņa, trešajam vispirms gribēsies pārlicēcināties, vai budžetā ir iedalīti līdzekļi pētniecībai un pierādījumiem. Kaut jel kādam gribētos vienkārši kalpot patiesībai! Vēl runājam latviski, mēģināsim arī domāt latviski!

Džakomo Devoto slēdzieni

Itāļu zinātnieks Džakomo Devoto, apkopojot tolaik pieejamās vēsturiskās patiesības un lingvistiskos datus, jau

20. gadsimta sākumā izdarīja drosmīgus slēdzienus un atzina, ka baltu tautas ir vecākas par Indijas, Mazāzijas un Grieķijas tautām. Tas izraisīja interesi un veicināja pētniecību baltu valodu un vēstures jautājumos. 20. gadsimta haotisko pētījumu rezultātus savā grāmatā «*Baltu valodas*» centies apkopot Pjetro Umberto Dini. Daļa apkopoto materiālu apstiprina Devoto slēdzienus, bet apstiprinājumus var atrast vēl un vēl.

Un tā mēģināsim izsekot Džakomo Devoto apgalvojumiem par baltu tautu vecumu. Arheologi uz baltiem attiecina Narvas kultūras izrakumus un to vecumu nosaka ap 4500–3400 gadu pirms Kristus. Tātad baltu tautas ir vismaz 6000–6500 gadus vecas. Sanskritā runājošie indieši Indijā nonāca otrajā gadu tūkstoī pirms Kristus. Tātad – savu īpašo identitāti viņi apliecināja 2000–2500 gadus pēc baltu tautām. Redzam, ka attiecībā uz indiešiem Devoto slēdziens ir pareizs.

Domājot par Mazāzijas tautām, kas tur dzīvo tagad, var droši teikt, ka tās ir jaunākas par baltiem. Heti varbūt varētu pretendēt uz baltu pirmtautas radnieku lomu, bet tāpat kā dienvidbaltiskie frīģieši savu identitāti ir apliecinājuši 2000–2500 gadus pēc baltu pirmtautas. Tātad Devoto nav kļūdījis arī šoreiz.

Devoto bez bailēm baltus pasludina vecākus arī par Grieķijas tautām. Te var apmulst, jo ikviens apzinās Grieķijas īpašo lomu Eiropas vēsturē, tāpat zinātnes un kultūras attīstībā. Modernajā laikmetā arī baltu valodās tiek lietoti no grieķiem aizgūti termini, un var apbrīnot gan to daudzumu, gan to, cik organiski tie iekļaujas baltu valodās. Grieķu valodā, neskaitot šos starptautiskā lietošanā nodotos vārdus, vēl ir pietiekami daudz vārdu, kuros pazīstam ģermāņu un slāvu aizguvumus. Bet kopīgo un ar baltu valodām līdzīgo vārdu grieķiem ir nesalīdzināmi vairāk. Pie tam ir grieķu vārdi, kas tuvāki ziemeļbaltu, bet citi tuvāki dienvidbaltu vārdiem. Tas norāda

uz baltu un grieķu valodu kontaktiem dziļā aizvēsturē un attiecas uz baltiskās Eiropas pirmvalodas laikiem.

Pēdējais piemērs vēlreiz apliecina Eiropas pirmvalodu dziļā aizvēsturē, bet visi piemēri kopā rāda, ka šīs pirmvalodas pamats bija baltu valoda.

Grieķi Peloponesas pussalā ieradās apmēram vienlaikus ar frīģiešiem, kas izvietojās Anatolijas pussalā. Ja viņi būtu vecāki par frīģiešiem, tad nekādā ziņā ne par baltu pirmtautu. Devoto nekļūdās.

Baltu tautas vai ciltis?

Eiropas valodas varētu iedalīt četrās vecuma grupās. I. Baltu, somu, armēņu, illīriešu un basku valoda. II. Senitāļu un grieķu valodas. III. Ķeltu, ģermāņu un slāvu valodas. IV. Zviedru, vācu un angļu, itāļu, spāņu, franču un rumāņu, poļu, čehu, serbu un krievu valodas, kā arī pārējas nepieminētās valodas. Taču visu minēto valodu lietotājus vēsturnieki godina par tautām, vienīgi baltus līdz pat viduslaikiem sauc par ciltīm un, ak Dievs!, vienīgās baltu tautas – lietuvieši un latvieši – esot izveidojušās tikai mūsu ēras 5.–7. gadsimtā. Bet kur tad palika neuri un budini, frīģieši un dardeni, lidijieši un bitīnieši, traķieši, selones, daki, heruļi, verli, aisti, pruteni, boruski, jatvingi, kurones, galindi un obri un kādos tik vien vārdos dažādos laikos un vietās vēsturniekiem ir labpaticies nosaukt baltu tautas?!

Balti no dziļas aizvēstures līdz mūsu ēras 12. gadsimtam bija uzticīgi militārajai demokrātijai un netiecās pēc stingrām valstiskām struktūrām. Ilgstošāka miera apstākļos laiku pa laikam radās un uzplauka baltu valstis. Mazāzijā jau 700 gadus pirms mūsu ēras izveidojās Lidijas valsts, kas sasniedza augstu labklājību, līdz persiešu ķēniņš Kīrs to iekaroja un nomāca. No Karpatiem līdz Balkāniem skaistās, zilās

Luk, daži germāņu aizguvumi: Πατήρ patēr-tēvs-dar
 Fahter, φρηνέω trēnéo-raudāt-trānen, die Träne, νέος
 neos-jauns-neues, ἄλλοι alloi-pārējie-alle-visi,
ἄρτος brotos-ēdams-das Brot-maize, θυγάτηρ tugatēr-
 meita-die Tochter, θύρα tīra-durvis-die Tür, μήτηρ
 mētēr-māte-die Mutter, ὄργη orgē-dusmas-das Ärgeris,
Ὑψω inso-sala-die Insel.

Un daži slāvu aizguvumi: δόμος domos-māja-dom,
μῖς mis-pele-miš, ὄρος oros-kalniš-gora, πρόδοτος prodo-
 tēs-nodevējs-prodažņik, σίτος sitos-pārtika-sitij-
 pārticis, φάρμακον zaglis-vor, ἀγορεύω hagoreio-runā-
 ju-govorju, πενωπίνω dzeru-pju, δωρον doron-dāvana-
 podarok, πλέω pleo-peldēt-plavaņ;

Lielākā vairumā atrodamas baltu un grieķu at-
 bilstmes: ἄροτρον arotēr-arājs, ἀγκυρα ankira-enkurs,
ἄλς als-sāls, εἶδος eidos-veids, εἰδωλον eidolon-veidols,
εἶμι eimi-iesu, eimu, εἶσω eiso-iekšā. εἶτε eite-ejiet,
 eita, ἐλαίον elaiion-ella, ἐσθίω estio-ēdu, est, ζῶω dzao-
 dzīvoju, ζῶή dzoē-dzīve, μελάν melan-melns, μοχθεω
 mohteo-mokas, νικτος, νοξ niktos, niks-nakts, μήνος
 mēnos-mēnesis, δίδωμι didomi-dodu, domu, δράμα drāma-
 darāmais, darbs, δράω drao-darīt, παρειμι pareimi-es-
 mu klāt, pāreimu, πλοῖον ploion-plosts, kugis, ποδός
 podos-pēda, στεινάω stenadzo-stenēt, τότε tote-tad,
 (malēn. tod), χρῶσθρος krāsa, (malēn. krosa), τρις
 treis-trīs, (malēn. treis), πάππος pappos-vectēvs, (ma-
 lēn. vacpappa), ἐπιστέλλω epistello-nosutit, (malēn.
 pastellēt), παλαι palai-sen, (lietuv. palaikai-pišli,
 palaike trobe-veca māja), ρήτωρ rētor-runātājs, (liet.
 rekti-kliegt), καλέω kaleo-saukt, (liet. kalbeti-runāt),
νέος neos-jauns, (liet. naujas; vāciski neues; krieviski
 novij). Pēdējais piemērs vēlreiz apliecina Eiropas
 pirmvalodu dziļā aizvēsturē, bet visi piemēri kopā
 rāda, ka šīs pirmvalodas pamats bija baltu valoda.

*Modernās tehnoloģijas ne vienmēr saprotas ar senām lietām, tādēļ
 materiāls ir skenēts, lai labāk parādītu germāņu aizguvumus.*

Donavas baseinu apdzīvoja daki un pastāvēja viņu valsts, kas spēja izturēt un atvairīt daudzus uzbrukumus, lielo ķeltu invāziju ieskaitot. Dakiju mūsu ēras sākumā iekaroja Romas impērija.

Kas notika ar baltu tautām? Vai tās tika pilnīgi nomāktas un asimilētas? Droši vien, ka notika arī tā, taču tautas, kas gadu tūkstošus pieradušas pie militārās demokrātijas un negribēja būt pat savu valdnieku stingrā pakļautībā, vēl mazāk vēlējās palikt svešinieku kalpībā. Tāpēc visi, kas spēja, mēģināja bēgt pie vēl brīvām brāļu tautām.

Kopš ķeltu ekspansijas balti izspiesti no Britānijas, Dānijas un Vācijas teritorijas. Vairums izdzīvojušo baltu sablīvējās Prūsijā, kur kopš 500. gada pirms Kristus var runāt par rietumbaltu valodas veidošanos. No rietumu reģioniem padzīto baltu atliekas atnesa uz Prūsiju dažādas valodas deformācijas, kam jaunajos apstākļos vajadzēja sakust un izlīdzināties. Taču līdzī nāca arī sadzīves, pat ģērbšanās tradīcijas, kas, lielos attālumos dzīvojot, gadu tūkstošu gaitā bija izveidojušās pietiekami dažādas. Tā tapa raibā Prūsija, kurā nelielās teritorijās dzīvoja atsevišķas baltu grupas ar dažādām nacionālām pazīmēm.

Ar krīva autoritāti ar Romas dibināšanu un Videvuta teikas palīdzību garīdznieki centās rietumu baltu atliekās atjaunot un nostiprināt vienotas tautas apziņu, gara spēku un vitalitāti. Tas lielā mērā arī izdevās, tomēr ģērbšanās un valodu atšķirības saglabājās līdz pat 13. gadsimtam, kad pēc neatlaidīgiem poļu un vācu uzbrukumiem prūšu atliekām atkal nācās meklēt patvērumu Kursā un Lietuvā.

Konsolidācijas procesu ap mūsu ēras sākumu traucēja arī dienvidbaltu grupu ierašanās baltu kodola zemēs. Prūsijā ir konstatējama arī viņu klātbūtne. Eiropas dienvidos baltu postīšanu turpināja tie paši ķelti, ģermāņi, romieši, huņņi un slāvi.

Jau mūsu ēras sākuma gadsimtos Eiropas pirmvalodas tautas – balti – tika pilnīgi atspiesti uz Baltijas un Austrumeiropas reģioniem. Ziemeļu un dienvidu baltiem nu nācās dzīvot austrumu – rietumu virzienā izstieptā, bet ziemeļu – dienvidu virzienā saspīestā teritorijā. Sāka izpausties rietumu un austrumu valodas atšķirības, kas patiesībā un būtībā ir tās pašas ziemeļu un dienvidu baltu valodu atšķirības.

Atgriezīsimies pie jautājuma: baltu tautas vai ciltis? Arnolds Spekke savā «*Latvijas vēsturē*» piemin 1937. gadā Parīzē Renē Pio aprakstīto brīnumu. Pio kungs, vērojot korigu un dejotāju tautiskos tērpus latviešu dziesmu svētkos, saskatījis: romiešu togas, bizantiešu diadēmas, maskaviešu vaiņagus, bohēmiešu sagšas, svārkus ar Dalarmas svītrām un austrumu sieviešu baltos plīvurus. Tāpat kā Pio kungam būtu jābrīnās katram, kas dabūtu aplūkot tautas tērpus Dienvidkurzemē: Bārtā, Nīcā un Rucavā. Tur gluži kā senajā Prūsijā katrs pagasts glabā atsevišķas tautas tradīcijas.

Secinājums var būt tikai viens. Baltu tautastērpu savstarpējā dažādība un šo dažādo tērpu lielā līdzība vai pat vienādība ar jaunāku tautu tērpiem vai to detaļām ir apliecinājums tam, cik ļoti baltu materiālā kultūra ir ietekmējusi to tautu kultūru, kas izspieda baltus no viņu aizvēsturiskās dzīves telpas. Te ir atbilde arī uz jautājumu: kuri tad bija kultūras nesēji un kas ir tās laupītāji?...

A. Spekke piemin vēl vienu interesantu momentu, kas aizvēstures miglā var ienest kādu gaismas staru. Kad Zviedrijas karalis Kārlis II. pārmeta Baltijas muižniekiem necilvēcīgu izturēšanos pret dzimtcilvēkiem, tie attaisnojās ar viņiem pierasto frāzi: «frīģiešus var mācīt tikai ar pērienu.» Vai tas būtu tikai nejauši patrāpījies citāts no antīkās literatūras? Vai arī muižniecība skaidri zināja, ka latvieši ir tuvi frīģiešu radnieki? Einhorn savā «*Latviešu vēsturē*» raksta: «Kas attiecas uz viņiem pašiem (latviešiem), tad lai gan viņi nekā nezina

par savu izcelšanos, tomēr daudzi no viņiem ir pārliccināti, ka viņi esot viena no visvecākajām tautām pasaulē, jo viņi no laika gala dzīvojot šinī zemē.» Einhorna frāze «lai gan viņi nekā nezina par savu izcelšanos» liek domāt, ka Einhorns un muižnieki zina ko vairāk, proti, ka frīgieši, traķieši un daki arī bija baltu tautas.

Te der atcerēties Augusta Bīlenšteina informāciju par baltvācu izglītošanos Tīringijā Pfortas koledžā, kur audzēkņi senās valodas apguva tik pilnīgi, ka varēja lietot sarunās un lasīt antīko literatūru oriģinālvalodās. Tātad viņiem bija pieejama iespējami pilnīga informācija un frāze par frīgiešiem iegūst būtisku nozīmi.

Ko lai saka par mūsu vēsturniekiem, kas baltu tautas spēj saukt tikai par ciltīm? Acīm redzot, viņi ir visai labi izpērti frīgieši...

Robi haotiskajos pētījumos

No Pjetro Umberto Dini apkopojošā darba «*Baltu valodas*» redzams, ka baltu valodu kontaktu pētījumi ir bijuši haotiski un dažās nozīmīgās jomās paveikts gauži maz. Te jāmin vismaz baltu un ķeltu kontakti rietumos, kā arī baltu un ungāru kontakti austrumos. Šo kontaktu pētījumi ļautu stingrāk iezīmēt baltu apdzīvotā reģiona plašumus aizvēsturē.

Baltu un ķeltu kontakti atzīti par nenozīmīgiem. Izteikta skepse par Tacita atzinumu, ka balti valodas ziņā ir tuvāki britiem un ķeltiem nevis ģermāņiem. Tomēr Tacitam vismaz daļēji ir taisnība. Viņa dzīves laikā dzīvas bija arī viņa raksturotās valodas, kamēr 20. gadsimtā zinātnieku rīcībā bija tikai ķeltu rakstu pieminekļi un nedaudzas ģermāņu izkropļotas senprūšu valodas paliekas. Secinājumi, ka baltu un ķeltu valodu savstarpējā ietekme ir nenozīmīga, ir pārāgri. No tāda apgalvojuma rāmjiem ar troksni laužas ārā īru,

kas tiek uzskatīti par vistīrākās ķeltu valodas glabātājiem, galavaspilsēta Dublina. Tā ir pilsēta, kas celta jūras krastā, purvainā vietā, un tās vārds latviski nozīmē Dubļaine! Šis fakts vien liek apšaubīt izdarīto pētījumu nopietnību.

Par baltu un ķeltu kontaktiem liecina arī viņu reliģiskās atziņas. Te nav jāpēta dievu vai priesteru amata nosaukumi, bet pietiek konstatēt, ka vienīgi balti un ķelti tik stipri ticēja pēcnāves eksistencei, ka bija spējīgi uz pašiznīcināšanos sava goda un cieņas saglabāšanas nolūkā. Tad nu pēc sava satura baltu un ķeltu reliģiju pamatatziņas bija vienādas vai ļoti līdzīgas. Vai tāda līdzība savas eksistences uztverē būtu iespējama bez domu apmaiņas un valodu kontaktiem?

Iespējams, ka baltu un ķeltu kontaktēšanās notika Mozeles un Māsas baseinā, kam iepretim Alezijā izveidojās jaunās ķeltu tautas kodols, kurā nezināma substrāta ietekmē notika ķeltu un baltu valodu attālināšanās. Kontakti mazinājās, līdz, sākoties ķeltu agresīvajai ekspansijai, pārtrūka pavisam. Pat nedaudzajos ģermāņu sakropļotajos seno prūšu tekstos mēs konstatējam ievērojamas valodas atšķirības, kas mantotas dažādos rietumu baltu reģionos, kontaktējoties ar dažādiem kaimiņiem, neizslēdzot ķeltus. Tā kā Tacits raksta, ka prūšu valoda atgādina britu un ķeltu valodas, tad var ticēt, ka kādā no prūšu novadiem dzīvoja tauta ar atbilstošām valodas iezīmēm.

Herodots savukārt uzskatīja, ka balti runā bojātā grieķu valodā. Viņam tā varēja šķist no Gelonā vai Boristenā gūtiem iespaidiem, kur viņa laikos lietošanā droši vien bija lielāks baltu – grieķu valodu atbilstmju skaits, tāpēc, ka blakus dzīvoja baltiskie budīni, skiti un grieķi. Tas, ka šodien neko gluži tādu nevar konstatēt, neko nenozīmē.

Kas attiecas uz baltu – ungāru valodu kontaktiem, tad priecē Voigta secinājums, ka šo valodu kontakti veidojušies jau 900 gadus pirms Kristus dzimšanas. Tātad tas varēja no-

tikt uz dienvidaustrumiem no Urāliem, reģionā, kas atbilst M. Gimbutas iezīmētajai bedreskapu kultūras izplatībai. Taču Voigts attiecībā uz baltu un ungāru valodu kontaktiem saka, ka «vienīgais» pierādījums esot dzintara nosaukums ungāru valodā – gyanta. Šis vārds ir interesants tai ziņā, ka dzintars pa Daugavas – Volgas ūdensceļu nonāca līdz pat Persijai un pa ceļam bija pieejams arī ungāriem. Citādi «vienīgais» pierādījums dod liecību par to, ka Voigts pie šī jautājuma nav nopietni strādājis. Jau 1962. gadā, izlasot nelielu ungāru – krievu vārdnīcu, konstatēju vairāk nekā 100 ungāru vārdu, kas saknē bija līdzīgi ar latviešu vārdiem, bet mans igauņu kolēģis savai valodai līdzīgu neatrada nevienu ungāru vārdu. Žēl, ka manas karavīra piezīmes ir zudušas un šobrīd nevaru pievienot līdzīgo vārdu sarakstu. No atrastajiem līdzīgajiem ungāru un baltu vārdiem varēja domāt, ka valodu kontakti pastāvējuši ilglaicīgi un dziļā senatnē. Ungāru valodai raksturīgi ir vienas un tās pašas lietas vai parādības apzīmēšanai lietot vairākus saknē atšķirīgus vārdus. Citreiz šķiet, ka tā ir vairāku valodu sajaukums, bet visādā ziņā ungāru valoda ir atvērta aizgūvumiem un tās kontaktu pētniecībā vēl ir daudz darāmā.

Baltu valodu plašā izplatības teritorija, kā arī fakts, ka balti nekad nav veidojuši savu impēriju, bet viņu valodas iespaids izriet no tās senatnīguma un pirmatnības, gluži pašsaprotami nostāda baltu valodu Eiropas pirmvalodas lomā. Indoeiropiešu valodas kokā baltiem pieder saknes un stubrs. Bez baltu valodām indoeiropiešu valodu saimes rašanās nebūtu bijusi iespējama.

Vai pareiza hronoloģija un debespuses?

Zinātniskās hipotēzes ir dzīvotspējīgas bez pamata un pierādījumiem. Pietiek, ja tās ir izteiktas, iegrāmatotas, noliktas plauktos un šad un tad nekritiski tiek citētas. Tā tas ir

ar pieņēmumu, ka tikai mūsu ēras 5.–7. gadsimtā senlatviešu ciltis esot nodalījušās no senlietuviešu ciltīm. Pirmkārt, runāt par baltu tautām kā par ciltīm ir nekorekti to neapstrīdami lielā vecuma dēļ. Otrkārt, runām par baltu dalīšanos 5.–7. gadsimtā absolūti nav pamata.

Lai apjēgtu, cik šis pieņēmums ir muļķīgs, pietiks salīdzināt tādus kopš senlaikiem lietotus vārdus kā: *zirgs* – liet. *arklys*, *ķēve* – *ašva*, darba zirgs – *ašvienis*, kleperis – *kluinas*, kumeļš – *žirgas*, ērzelis – *eržilas*; vai *kaza* – liet. *ožka*, *cibe*; govs – *karve*. Tas, ka no tik plašas vārdu saimes saglabājušies tikai daži nosacīti kopīgi vārdi, liek domāt, ka baltu valodas dalīšanās ziemeļu un dienvidu grupās ir sākusies jau kopš mājdzīvnieku pieradināšanas laikiem un ir notikusi plašā, attālinātā teritorijā. Ja balti aizvēsturē būtu dzīvojuši tik saspiestā teritorijā kā tagad, tādas valodu atšķirības nebūtu iespējamās. To pašu domāt liek *sāls* – liet. *druska*, *mūžs* – *ámžius*, *skaidrs* – *aiškus*, *maize* – *duona*, *klons* – *aslá*, *troksnis* – *baltdá*, *labi* – *gerāi*, *cilvēks* – *žmógas*, *sieva* – *žmóna*, *sieviete* – *móteris*. Dienvidbaltu *móteris* ir tuvāks tohāru un ģermāņu vārdiem nevis ziemeļbaltu *máitiskam* – *mōtei*. Te nu hronoloģijas kļūda sniedzas gadu tūkstošos...

Vadoties no vēlīnā baltu dalījuma rietumu un austrumu baltos, vēsturnieki lietuviešus pieskaita austrumbaltiem. Vismaz kopumā šāds pieņēmums ir aplams. Varbūt, ka kāds no viņu dialektiem pieder tautai, kas aizvēstures laikos dzīvojusi tagadējās Ukrainas austrumos un Krievijas dienvidos, bet kopš skitu iebrukuma pārcēlušies uz Dņepras augšteci un tagadējās Lietuvas teritoriju. Tomēr vairums dienvidbaltu, ieskaitot lietuviešu senčus, bija spiesti pielāgoties savu kustīgo un uzmācīgo kaimiņu dzīvesveidam, bieži pieļaujot dzīves vietas maiņas. Stingras robežas garantēja vienīgi nepārvarami dabas šķēršļi. Pietiek pavērot frīģiešu teritoriju robežas. Tās mainās, – bieži mainās arī tautu nosaukumi. Tie

paši dienvidbalti ir saukti gan par frīgiešiem, gan lidiešiem, kāriešiem, bitīniešiem, dardeniem, traķiešiem, dakiem, heruļiem, verļiem un Dievs vien zina kā vēl. Bet šo it kā daudzi tautu valodnieku, karavadoņu un priesteru vārdos, pat cilšu nosaukumos izskan tīri lietuviski, vai viegli tulkojami vārdi, kuros saglabātas tagadējās valodas senākas formas.

Otons fon Rutenbergs savā «*Baltijas vēsturē*» raksta, ka leiši zem heruļu vārda dzīvoja Melnās jūras piekrastē vēl 267. gadā, kad viņi veica iebrukumu Grieķijā. Bet 4. gs. sākumā gotu ķēniņš Hermanrihs viņus piespiedis pakļauties un doties karagājienā uz ziemeļiem. Pēc gotu valsts sabrukuma heruļi bijuši sastopami dažādās Eiropas malās, arī karaspēkā, kas iekaroja Rietumromas valsti. Heruļi vēl 6. gs. sākumā esot bijusi varena tauta Donavas baseinā, kas pēc smagiem zaudējumiem sadursmē ar langobardiem devušies uz ziemeļiem. Viņus Rutenbergs uzskata par tagadējiem lietuviešiem. Cita heruļu grupa nonākusi Meklenburgas apvidū, kur kā verļu tauta dzīvojusi līdz 16. gds., bet vēlāk sajaukusies ar ģermāņiem. Rutenbergs liecina, ka Laciuss verļu valodā uzrakstījis tēvureizi, kas bijusi ļoti tuva tekstiem lietuviešu un latviešu valodā.

Izrādās, ka ne romieši, ne ģermāņi pēc Dakijas iekarošanas nav spējuši pilnīgi nomākt dakus, bet tie kopā ar citām traķiešu grupām spējuši atjaunoties par iespaidīgu spēku, ko vēsture piemin kā heruļus.

Mūsdienās būtu krietni jāpastrādā, lai noteiktu, kuri dialekti Lietuvā lietoti pirms 6. gds. un kuri pienāca klāt vēlāk.

Lietuviešu kustīgās sirotāju tautas raksturs izpaudās arī turpmāk. Gan sirojamos uz igauņu un lībiešu zemēm, gan uz diezgan attālo Novgorodu, gan par jaunu atkarojot savu senču zemes līdz Melnajai jūrai un nodibinot Lietuvas lielvalsti. Gadu tūkstošos uzkrātā kauju pieredze pastāvīgos spaidos un teritoriju maiņās palīdzēja lietuviešiem apturēt arī mongoļu

ordas, no kurām panikā bēga visa augstprātīgā Eiropa.

Tie, kuri atzīst par iespējamu muļķīgo tēzi par latviešu un lietuviešu tautu nošķiršanos 5.–7. gs., lai padomā, kā iespējama šķiršanās starp tādiem, kuri vēl nedzīvo kopā? Jo vēl 6. gs. lietuviešu vairākums dzīvoja pie Melnās jūras un Donavas krastos. Baltu kodola zemēs viņi atgriezās tikai pa pēdām jau notikušajai slāvu ekspansijai. Vai slāvi, kas paniski bēga no huņņiem tāpat kā huņņi pēcnācēji bēga no mongoļiem, būtu izlauzušies caur lietuviešu teritorijām, kurās dzīvoja tauta, kas vienīgā Eiropā spēja apturēt mongoļu ordas? Tas nav ticami.

Skaidri redzams, ka baltu vēstures hronoloģijā un etnisko teritoriju kartēs ir vajadzīgi labojumi.

Baltu un somu kaimiņattiecības

Ja pirmbaltu pēdas saskatām Narvas kultūrā, tad nav šaubu, ka balti jau pirms 6500 gadiem apdzīvoja Somijas dienvidus, Igauniju un Latviju, bet somi ilgu laiku bija viņu kaimiņi, par ko liecina abpusēji valodu aizguvumi, kas gūti ļoti dziļā senatnē miermīlīgos sadzīvošanas apstākļos.

Vēsturiskajā laikā nav ziņu par lietuviešu un somu tuvām kaimiņattiecībām. Tāpēc ir interesanti vērot starp M. Gimbutas uzrādītajiem baltismu aizguvumiem somu valodā lietuviešu valodai tuvos vārdus. Piemēram: liet. *'derva'* – somu *'terva'*, liet. *'žambas'* – somu *'sampas'*, liet. *'kirvis'* – somu *'kirves'*, liet. *'nugara'* – somu *'nukoro'*. Šie somu aizguvumi ir tuvāki dienvidu nevis ziemeļu baltu valodai un, domājams, ir mantoti dziļā aizvēsturē, kad baltu valoda vēl bija vienota. Tātad šo aizguvumu vecums varētu būt ap 5000 gadu vai vēl vairāk.

Iespējams, ka vienlaikus ar skitu ielaušanos Eiropas dienvidaustrumos notika dienvidbaltu – frīģiešu – pārvietošanās uz Mazāziju un visu baltu pavirzīšanās uz dienvidiem.

Rezultātā baltu reģiona galējie ziemeļi palika somu rokās. Gadsimtu gaitā somu apdzīvotajās teritorijās no Urāliem līdz Botnijas līcim un Igaunijas salām izveidojās mednieku un zvejnieku lielvalsts Biarmija, kas gan bija vairāk lingvistiski un ekonomiski teritoriāla vienība nevis organizēta valsts. Cik var saprast no skopajām ziņām, tad Biarmijas aizsardzības spējas bija vājas un tā tiešām bija teiksmainu iespēju zeme svešzemju sirotājiem.

Bet somu rietumu teritorijās, labākos klimatiskajos apstākļos, notika zināms demogrāfiskais sprādziens ar sekojošu ekspansiju uz dienvidiem. Jādomā, ka tas notika mūsu ēras sākumā, jo Ptolemajs 2. gs. beigās konstatē kādas somu grupas dzīvošanu Vislas vidustecē. Varbūt tās bija atbalsta bāze Volūziāna 253. gadā sakautajiem somiem. Minētajā uzbrukumā Romai piedalījušies arī balti. Vismaz galindi ir minēti starp uzbrucējiem. Iespējams, ka somi gar Baltijas jūras piekrasti virzījās ar baltu atļauju, bet pēc neveiksmīgā karagājiena viņu karaspēka atliekas un pavadoņi palika baltiem diezgan vienaldzīgajās, lauksaimniecībai nederīgajās piejūras zemēs. Vienīgi kurši kā jūras tauta paturēja savu kontroli pār Kurzemes krastu no Prūsijas līdz Ventas grīvai, bet vēlāk padzina somus un vendus arī no Kurzemes ziemeļiem. Pārāk viegli ir atmesta Augusta Bīlenšteina hipotēze, ka nevis balti ieņēma somu zemes, bet gan somi ielauzās baltu teritorijās.

Arheoloģiskie izrakumi, kas šķiet somiskas izcelsmes, var apliecināt tādu pat somu koloniju eksistenci, par kādu ziņo Ptolemajs. Kas attiecas uz šo apmetņu datēšanu, tad tur iespējamas visai dabiskas kļūdas. Atcerēsimies, ka Tacits raksturoja somus kā galēji nabadzīgu tautu. Salīdzinot romiešu un somu dzīves standartu, viņam tā varēja šķist. Somiem pašiem, jādomā, tā vis nelikās. Pieraduši pieticīgi dzīvot skarbajos ziemeļu apstākļos, bet bagāti ar kažokādām

kā galveno maiņas tirdzniecības preci, somi materiālajā kultūrā ievērojami atpalika no baltiem un citām tautām, taču pietiekami labi nodrošināja savu eksistenci. Arheologu atrastie somu apmetņu priekšmeti tiešām var šķist vecāki un piederīgi senākam laikmetam, nekā tie patiesībā ir. Bet, ja tā, tad vēsturisko notikumu hronoloģija mainās arī Latvijas un Lietuvas teritoriju apdzīvotības jautājumā. Balti šīs teritorijas ir apdzīvojuši no aizvēstures un pilnīgi pametuši nav nekad. Tāpēc nav jāšaubās par burtnieku uzturēto tēzi: mēs te dzīvojam no laika gala...

Saksons Gramatiķis cildināja 8. gadsimta skandināvu ķēniņa Regnāra Lodborka nopelnus Biarmijas izlaušanās un sagrašanās, kam sekojis bads un mēris. Iznāk, ka Lodborks ir sagravis lielvalstis. Turpretim slāvu hronikās, kas satur par diviem gadsimtiem vecāku informāciju, Biarmija nav pat pieminēta, kaut gan vismaz Ilmeņa slāvi un severjani bija apmetušies ne tikai baltu, bet arī somu zemēs. Tāpēc ticamāks ir gotu vēsturnieka Jornanda stāsts par austrungotu valdnieku Hermanrihu, kas jau 4. gadsimtā pakļāvis sev pie Melnās jūras dzīvojušos heruļus – leišus un tad ar apvienotiem spēkiem visas zemes no Somu līča līdz Urāliem austrumos. Acīm redzot Biarmijas sagrašanās gods tad nu pieder Hermanriham, bet Lodborks varēja izpostīt tikai tās pārpalikumus Ziemeļu Dvinas baseinā. Gotu uzbrukums, bads un mēris sagatavoja placdarmu slāvu kolonijām, no kurām vēlāk tika organizēta mērķtiecīga baltu un somu iznīcināšana. Ejot citu plēsoņu pēdās, slāvi ieguva maitas putnu tiesu – baltu un somu zemes.

Kas jāievēro, lai sakarīgi saprastu aizvēsturi?

1. Baltu lingvistiskais areāls ir ļoti plašs, – no Urāliem līdz Britānijai un Alpiem, un no somu zemēm līdz Anatolijas pus-

salas dienvidiem.

2. Baltu valodas dalīšanās ziemeļu un dienvidu grupā notika jau dziļā aizvēsturē un attālinātās teritorijās. Tas, ka ziemeļu un dienvidu baltiem no dieviem kopīgs ir tikai Pērkons, apliecina to pašu.

3. Ziemeļbaltu dzīves veids bija stacionārāks, bet dienvidbalti gandrīz nepārtraukti pakļauti kaimiņu spiedienam un migrācijai.

4. Dalījums rietumu un austrumu baltos kļuva aktuāls pēc ziemeļbaltu atspiešanas no Rietumeiropas un dienvidbaltu aiziešanas no Melnās jūras un Donavas baseina.

5. Daļa ziemeļbaltu (prūši) valodas deformāciju dēļ ir kļuvuši par rietumbaltiem, bet dienvidbalti ir vienkārši pārdēvēti par austrumbaltiem.

6. Dienvidbaltus reprezentē lietuvieši, bet ziemeļbaltus Latvijas malēnieši.

7. Tikai kopš sarmatu un venetu sakušanas vienā tautā var sākt runāt par slāviem.

8. Grieķu vēsturnieki apdāvina kaimiņu tautas ar saviem dieviem, tāpēc viņu informācija par reliģijas jautājumiem ir mazvērtīga.

9. Aizvēsture, tāpat kā modernā politisko melu vēsture prasās pēc labojumiem.

Izmantotā literatūra:

1. «Pasauls vēsture», A. Grīna redakcija
2. «Baltijas vēsture», O. fon Rutenbergs
3. «Latvijas vēsture», A. Spekke
4. «Latvijas un latviešu tautas vēsture», A. Balodis
5. «Ievads latviešu stila vēsturē», V. Lamsters
6. «Noklusētie arheoloģijas atklājumi», L. Birgins
7. «Kāda laimīga dzīve», A. Bīlenšteins
8. «Kelten zwischen Alesia und Pergamon», F. Schlette

9. «Drevņegrečeskij jazik», A. Kozarževskij
10. «Etruski», A. Nemirovskis, A. Harsekins
11. «Balti aizvēsturiskajos laikos», M. Gimbutiene
12. «Baltu valodas», P. U. Dini
13. «Senvārdu vārdnīca», I. Ruberte
14. «Latviešu valodas kontaktu pētījumi», LZA
15. «Bībeles atlants», LBB
16. Bībele
17. Latviešu – poļu vārdnīca
18. Lietuviešu – latviešu vārdnīca

Lasītāj, tas, par ko Tu šē uzzināji, ir vēsturiska patiesība, ko baltu tautām cenšas slēpt tie, kas gribētu iespējami tuvā nākotnē realizēt pilnīgu mūsu tautas asimilāciju. Taču pasaulē aizvēstures izzināšanā ir paveikts ļoti daudz un praktiski jau ir pierādīts, ka baltu valoda ir Eiropas pirmvaloda, bet baltu tautas ir piedalījušās visos Eiropas kultūras tapšanas procesos. Īpaša pateicība pienākas itāļu zinātniekam **Džakomo Devoto**, kurš ierosināja aktīvu balstistikas pētniecību, un viņa tautietim **Pjetro Umberto Dini**, kas ir apkopojis visu baltu valodu un vēstures pētnieku darbu 20. gadsimtā.

Mans pienesums šē ir tikai latgaļu – obru alfabēts, dažas salīdzinošās tabulas un nozīmīgāko zinātnes atklājumu konspektīvs atstāsts, kā arī miegaino latviešu vēsturnieku kritika.

Ceru, ka vēsturiskās patiesības palīdzēs saglabāt pašcieņu arī latviešu tautai, lai kopā ar kristīgo Eiropu mēs ietu caur laikiem uz mūžību.

Prāv. emeritus
Andrejs Kavacis